

graphia szerkesztőjét, mert először állította össze az egész herbartista irodalmat.

Ez összeállítás oly teljességre törekszik, hogy a folyóiratokban elszórt apróbb cikkek sem kerülik el figyelmét. Mindezeknél fogva Rein és társai e munkája nagyon tanulságos és igen ajánlható azoknak, kik a Herbart és iskolája pädagogiai irodalmát tanulmányozni akarják.

MÁLNAI MIHÁLY.

VEGYESEK.

— **Miniszteri rendelet Ő Felsége legfelsőbb elhatározásának iskolai megünneplése tárgyában.** Dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszter 62,866. sz. a. következő rendeletet intézte valamennyi tankerület kir. főigazgatóságához :

Kitörő lelkesedéssel és örömmel üdvözölte a nemzet Ő Császári és Apostoli Királyi Felségének, legkegyelmesebb urunknak folyó évi szeptember hó 25-én Budapesten kelt legfelsőbb elhatározását.

E királyi kézirat, mely az ezeréves magyar állam történetének kiválóbb alakjait a művészet alkotásaival örökítteti meg az utókor számára, középiskoláink tanári karának újabb alkalmat ad arra, hogy a gondjaikra bízott fiatal nemzedékben a magyar király iránt való hagyományos hűséget és ragaszkodást, s a magyar haza hő szeretetét megszilárdítsák.

Legbensőbb kívánságom, hogy a királyi kegy iménti korszakos nyilvánulásának emléke mélyen belevésődjék a fiatal nemzedék szívébe, s benne a hazafias érzéseknek erős felbuzdulását eredményezze. Azt óhajtom, hogy ne csak most, a mikor néhány nap választ el bennünket e nagy jelentőségű, magasztos cselekedettől, hanem évek múltán is el nem enyésző fénynyel ragyogja be fiataljaink életének útjait annak a dicső tettnek emléke, mely teljes nagyságában és mélységében tárta fel előttünk a legjobb és legnemesebb Király alkotmányos érzületeinek kiapadhatatlan forrását.

Elvárom minden középiskolától, hogy — a mennyiben eddig meg nem történt volna, lehetőleg mielőbb, de mindenesetre még e hó folyamán külön iskolai ünnepélylyel tegye emlékezetessé a történeti vonatkozásokban bővelkedő királyi kézirat kibocsátását. — Nemzeti múltunk elévülhetetlen tényei, a nagy történeti alakok és a nevékhöz fűződő intézmények, melyeket a legfelsőbb elhatározás szövege állami életünk fejlődésének csúcspontjaiként összefoglal, a kijelölt cél szempontjából igen alkalmas tárgysorozatot alkotnak.

Ezért tartózkodom attól, hogy a tanárkaroknak részletes utasítást adjak, mi módon valósítsák meg kívánságomat. Hazafias belátásukra és tapintatukra bizom, hogy a helyi viszonyokhoz képest maguk állapítsák meg ezen ünnepély rendjét, mely lefolyásában méltó kifejezése legyen annak a nagy alkalomnak, melyhez fűződik.

Mindenesetre szükséges lesz azonban, hogy az isteni tisztelet után egybegyűlt serdültebb fiatalságnak a tanári kar valamely tagja a királyi kéziratot felolvassa, s a benne említett nagy férfiak dicső tetteinek s alkotásainak kapcsán ünnepi beszédben méltassa a király és a nemzet együttérzésének, alkotmányunk e legerősebb biztosítékának fontosságát, s azokat a nagy uralkodói erényeket, melyeknek forrón szeretett koronás királyunkban való találkozása a dicsőség és boldogság sugarait árasztja széjjel hű népeire. Az önképző-körnek egyik tagja is hozzájárulhat az ünnep emeléséhez alkalmi beszéd elmondásával, mely az ifjúság örömét van hivatva kifejezni, vagy hazafias költemény elszavalásával, az intézet dalköre pedig a nagy eseményekhez méltó ünnepi dal előadásával.

Ismerve középiskolai tanári karaink hazafias érzületét, hiszem, hogy e felszólítás nélkül is megteszik maguktól vagy már eddig is megtették azt, a mit a királyi kézirat hatása alatt keletkezett felbuzdulás nemes irányú hasznosításával középiskolai ifjúságunk hazafias nevelése érdekében egy ünnepély keretében meg lehet tenni. Hogy mindamellettszükségesnek tartom e külön figyelmeztetést, leginkább azért történt, mert a legfőbb országos tanügyi hatóság részéről eredő buzdítással is súlyt akarok adni az iskolák e nemű hazafias vállalkozásának.

Budapesten, 1897. évi október hó 4-én.

Wlassics Gyula.

— **Felhívás.** A nemzeti tanügyet és tudományt a legközelebb mult napokban **Volf Györgynek**, a tanárképző-intézeti gyakorló főgymn. igazgatójának és a magyar tudományos akadémia rendes tagjának hirtelen elhalálózásával súlyos csapás érte. — A megboldogultnak alulirott tisztelői, barátai és tanártársai kedves halottjuk emlékének megörökítésére ezennel gyűjtést indítanak meg abból a célból, hogy számáradi szősebb síremléket állíthassanak; a remélhetőleg fenmaradó összegből pedig a megboldogult értekezéseinek (kivált a magyarok ősműveltségére vonatkozóknak) gyűjteményes kiadását is tervezik, továbbá egy, az ő nevéhez fűződő pénzalap létesítését, melynek összegyűjtött kamataiból a magyar nyelvészetnek és őstörténelemnek Volf György szellemében munkálkodó kutatóit, akár kiváló gyakorló főgymnasiumi tanárjelölteket vagy tanulókat lehetne időnkint bizonyos jutalomban részesíteni. Fölkérjük Czímedet, hogy a kegyeletes és hazafias célra szánt adományát a mellékelt gyűjtőlapon följegyezni, az eszmét ismerősei körében

terjesztetni, s a gyűjtőlapot a jövő hó (november) közepéig a gyakorló főgymnasium igazgatóságához visszajuttatni sziveskedjék. Budapest, 1897. évi október hó 5-én. A megboldogult tisztelői és barátai nevében : *Eötvös Loránd báró, Heinrich Gusztáv, Alexander Bernát, Beöthy Zsolt, Csengeri János, Marczali Henrik, Simonyi Zsigmond, Szuppán Vilmos.* A megboldogult tanártársai : *Beke Manó, Geréb József, Gyomlay Gyula, Mika Sándor, Négyesy László, Staub Móríc, Wagner Alajos, Waldapfel János.*

— **Magyar Kritika** címmel október hó 1-én új kritikai lap indult meg, mely havonként kétszer fog megjelenni. A lap egy szerkesztő és kiadó bizottság szellemi és anyagi tulajdona, mely bizottságnak tagjai : Áldásy Antal, Balassa József, Benedek Elek, Földes Géza, Heltai Ferencz, Juba Adolf, Lázár Béla, Nyári Sándor, Roboz Andor; felelős szerkesztő Benedek Elek. Az eddig megjelent első számból ítélve a lap főrovatai : vezércikk, mentől több érdemleges bírálat művekről és íróról, tekintettel arra, hogy az irodalom mindegyik ága kellő figyelemben részesüljön, a szépirodalom mellett a nyelvészeti, történeti, pædagogiai, matematikai, földrajzi, orvosi, hittudományi stb. irodalom is megleglje a maga bíráló méltatását; ezek mellett van színházi rovat is, végül megjelent könyvek jegyzéke. Az első füzet élén van Benedek Eleknek a beköszöntője, melyben komoly elvi álláspontot és részrehajlatlanságot ígér; a lap igaz magyar szellemet, ízlést és írói hivatottságot fog követelni s tisztességes kritikai hangot akar meghonosítani. Félig vezércikk-húrokat penget az első bírálat is Pintér Kálmánnak «Ujabb elbeszélő irodalmunk» című kötetéről, Lázár Béla tollából; Bársony Istvánnak «Vig világ» és «Ecce homo» című köteteit Roboz Andor méltatja. Vannak még bírálatok Vértesi Arnold «A királyi tanácsosék», Onida «A Massarene család» című könyvéről, nemzeti színházi darabokról, a Szilágyi Sándor-féle Magyar nemzet történetéről, mindezekben a kritikusok csak betűkkel jelzik magukat, mintha volna értelme az incognitónak. Balassa József, dr. Sebestyén Gyulának a «Székelyek eredeté» ről írt munkáját bírálja; Fodor Armin, dr. Nagy Ferencznek «A magyar váltó-jog»-ról és Grecsák Károlynak «A váltótörvény magyarázata»-ról írt kézi könyvét; dr. Márkus Dezső, Lányi Bertalannak «A bányajog alapelveit», Zlinszky Aladár a «Kármán emlékkönyvet», Heller Ágost, Bolyai «Tentamen»-jének új kiadását, s még többen rövidebb bírálatokban egyéb munkákat. A kritikusok általában elég elnézők voltak ez első számban, talán nem akarták még elrontani az írók kedvét. A bírálatok inkább ismertetések, s némelyik eléggé langyos. A bírálatok egyrésze a nagyközönségre van számítva s általános elveket is fejteget, más része inkább szakszerű; a lap egyrésze olyan, mint régiebb kritikai lapjaink,

másrésze a Litterarisches Centralblatt-hoz hasonlít, a nélkül, hogy e különbség elvszerűnek látszanék, inkább a sokfejű szerkesztőség tapogatózása ismerszik föl benne. Egyáltalán sem az elv, sem az irány tekintetében valami határozott egységet nem képvisel — legalább eddig — a lap. Néhány derék író ember összeállott, hogy független kritikai folyóiratot alapít, adott hozzá pénzt, tehetséget és lelkesedést, de aligha van egy közös gondolatuk. Tiszteljük bennök, hogy őszintén és függetlenül akarják meggyőződésüket nyilvánítani s e törekvésben alkalmasint egyeznek is, azonban ez csak negatív feltétel, bár szükséges; de hogy meggyőződésüknek van-e közös elvi alapja, az nagyon kérdéses.

Bizonyára szükség van egy független egyetemes magyar kritikai lapra. Napi sajtónk nagyon hiányosan teljesíti kötelességét az irodalmi művek ismertetése terén. Sokszor igen jelentékeny irodalmi műveket hallgatással mellőznek, némely lap egyáltalán nem ír olyan műről, melyet más lap munkatársa írt. Hogy a tudományos irodalom jelenségeit értékeljék, arra gyakran műveltségök is hiányzik az illető rovatvezetőknek. Beható kritikát tudományos művekről csak szakfolyóiratok adnak, melyeket viszont a nagyközönség nem ismer. Így tehát hiányzik olyan organum, mely az irodalom minden ágának figyelemreméltó termékeit tudomásul venné, megbeszelné, egy közös téren őket összehozná, jelentőségöket a nemzeti élet és szellem terén viszonyítaná, azt a mi bennök általános értékű, kimutatná, a tudományos és szépirodalom jelenségeit, eredményeit a nagyközönség számára közvetítené, s a magyar közönséget a magyar szellemi munkásság irányairól és eredményeiről tárgyilagosan és érdekkeltőleg tájékoztatná. Nagy szolgálatot tenne a hazai kulturának, a kinek sikerülne ily lapot megteremteni. S azért korántsem fogadjuk ezt a lapot oly ellenséges indulattal, mint némely lapunk tette. Ez is egy lépés. Természetesen megvannak nekünk is a magunk scrupulusai. Egyrészt egy heterogen bizottság nem igen alkalmas arra, hogy a lapnak egységes szellemét megalapítsa; e lap szerkezői általán mind nagyon is specialisták. A ki az általános elemet képviselné, a szerkesztő nem specialista ugyan, de azért nem is egyetemes készültségű szellem; s különösen egészen új szerep nála a kritika, melyben most mindjárt mintegy vezérül akarják az irodalomnak bemutatni társai. Szívesen elismerjük az ő szépirodalmi érdemeit és tehetségét; megnyugvással emlékezünk meg arról is, hogy az irodalom nemzeti szelleméért nemrég igen lelkesen és nyomatékosan felszólalt, s ezt, valamint bátorságát a kritikus-szerkesztőnek előre is javára tudjuk be; de bizonyos, hogy mint archikritikus eddig éppen nem volt ismeretes. Többi társa sem, a kik közül főleg Lázár Béla lép föl azzal az allure-rel, hogy a lapnak mintegy kritikai vezetője legyen. Neki van is jelentékeny tájékozottsága a modern irodalomban; de az objectivitás eddig nem volt erős oldala, s tehetsége még

folyton a tisztulás korszakát éli. Azonban a szerkesztők többnyire fiatal emberek, telve becsületos szándékkal, előttük a jövő. Kívánjuk, hogy sikerüljön, a mire vállalkoztak, s a jövő reményében ajánljuk vállalkozásukat olvasóink támogatásába. Lapjukban így is van elég, a mi megérdemli az elolvasást.

BEKÜLDÖTT MŰVEK.

Olcsó Könyvtár. Szerkeszti *Gyulai Pál*, kiadja a Franklin-Társulat. A népszerű vállalatnak ismét hat kötete (376—381) hagyta el a sajtót, a következő eredeti és fordított művekkel.

Pry Pál megházasodott. Bohózat egy felvonásban. Irta *Mathews K.* Angolból fordította *Mihály József.* 91 l. Ára 20 kr.

A magyarság az Árpádok korában. Történeti tanulmány. Irta *Lánczy Gyula.* 104 l. Ára 20 kr. (Eredetileg a Beöthy-féle Képes Irodalomtörténetben jelent meg, de rövidebb alakban; itt az általános történeti háttér bővebb és a jegyzet-apparatus is közölve van. Tudvalevő, hogy Lánczy Gyula a középkor történetének igen alapos bűvára.)

Esmond Henrik, Anna királynő ő felsége ezredesének önéletrajza. Irta *Thackeray M. W.* Angolból fordították *Szász Károly* és *Szász Béla.* 2 kötet 405 és 358 l., együtt 1 forint 20 kr. (A nagy angol regényíró e mélységes humorral írt művének magyar kiadása már eddig is közkezen forgott, ez a kiadás azonban jelentékenyen olcsóbb.)

Johnson Sámuel, Irta *Maculay T. B.* Angolból fordította *Aszalay Gyula.* 59 l. Ára 10. kr. A XVIII. század híres angol írójáról szóló ez essay először jelenik meg magyar fordításban.

Madár-távlatból. Irta *Szász Károly.* 77 l. Ára 20 kr. (Tartalma: I. A magyar költészet madár-távlatból. II. Dante és a Divina Commedia. Az első kisebb tanulmányt a szegedi Dugonics-körben olvasta fel a szerző, a második nagyobbát a Szabad Lyceum három előadásán, 1897-ben.)

Verne munkáinak a Franklin-Társulatnál megjelenő illusztrált magyar kiadásából megjelent a 71—75. füzet. Befejeződik e sorozatban *Kéaban a vasfejű* és megkezdődik *Az uszó sziget* című regény. Az illusztrációk az eredeti francia kiadás karakteristikus rajzai. Füzetje 20 kr.

Jetes írók iskolai tára. LV. *Irene.* Szomorujáték öt felvonásban. Irta *Kisfaludy Károly.* Magyarázta *Vozári Gyula* főgymn. tanár. Franklin-Társulat. 133. l. Ára 50 kr.

A magyar nemzet története. Szerkeszti *Szilágyi Sándor.* Kiadja az Athenæum. A most megjelent 114—126. füzetek Magyarország három részre osztásának történetét folytatják tovább, Acsády Ignác tollából s a 126. füzetben be is fejeződik a mű 5-ik kötete, melynek anyaga 1527—1608. terjed. A 127. és 128. füzet a mű 9-ik kötetét viszi tovább, melyben Ballagi Géza